

«...τὸ γὰρ
διακονεῖν
Σοι...»

...μέγα
καὶ
φοβερόν...»

■ «Αποστολικαῖς καὶ Πατρικαῖς ἐπόμενοι Παραδόσεις»

Ἡ εὐχαριστιακὴ νηστεία καὶ ἡ Θεία Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Τιμίων Δώρων* Ἱστορικοκανονικὴ προσέγγιση

Ἀναμφισβήτητα ἡ Θεία Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Τιμίων Δώρων διασώζει ἀρχαία λειτουργικὴ πρακτικὴ¹, ἀλλὰ κυρίως τὸ ἀσκητικὸ ἦθος καὶ τὴν πνευματικότητα τῆς Ὁρθοδόξου Παραδόσεως μέχρι τὴς ἡμέρες μας.

Ἡ περίοδος τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν πένθιμη περίοδος τῆς Ἐκκλησίας μας. **Τὸ** πένθος δηλοῦται μὲ τὴν ἀπαγόρευση τελέσεως ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων καὶ Ἀκολουθιῶν², ἀλλὰ καὶ μὲ δύο πρακτικὰς ποὺ σχετίζονται ἄμεσα μὲ τὸ ὑπὸ ἐξέταση θέμα: μὲ τὴν καθιέρωση αὐστηρότατης νηστείας καὶ μὲ τὴν ἀπαγόρευση τελέσεως Θ. Λειτουργίας τὴς καθημερινῆς ἡμέρας τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς.

1. Ἡ νηστεία τῶν καθημερινῶν καθ' ὅλη τὴν διάρκειά τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, προβλέπει πλήρη ἀσιτία μέχρι τὴν ἐνάτη ὥρα (3:00 μμ), κατὰ τὴν ὁποία ὁ Κύριος παρέδωσε ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ τὸ Πνεῦμα Του³.

Οἱ Κανονικὲς Διατάξεις ποὺ προβλέπουν τὴν νηστεία τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς εἶναι οἱ Κανόνες Ἀποστ-69 καὶ Λαοδ-50⁴, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἐπικυρωθεῖ ἀπὸ τὸν Στ-2.

2. Δὲν ἐπιτρέπεται ἡ προσφορά τῆς Ἀναιμάκτου Θυσίας μὲ τὴν τέλεση πλήρους Θ. Λειτουργίας κατὰ τὴς καθημερινῆς τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς⁵, διότι ὁ πανηγυρικός-ἀναστάσιμος χαρακτήρας τῆς Θ. Λειτουργίας δὲν συνάδει μὲ τὸ πένθος τῆς περιόδου αὐτῆς⁶.

Ῥωστόσο, ἡ ἀπαγόρευση τελέσεως Θ. Λειτουργίας κατὰ τὶς καθημερινὲς τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς προσέκρουε στὴν ἀρχαία συνήθεια, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία οἱ πιστοὶ κοινωνοῦσαν πολὺ τακτικά, τουλάχιστον τέσσερις φορές τὴν ἐβδομάδα⁷.

Ἡ ἀνάγκη αὐτὴ θεραπεύθηκε μὲ τὴν καθιέρωση τῆς Ἀκολουθίας τῶν Προηγιασμένων Τιμίων Δώρων, ἡ ὁποία, ἐπειδὴ «ἐπιτελεῖται ... συνεσκιασμένως καὶ πενθηρῶς»⁸, μπορεῖ νὰ τελεῖται ὅλες τὶς καθημερινὲς τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς⁹, ἀλλὰ τὶς δύο πλέον σεβάσιμες ἡμέρες (Τετάρτη καὶ Παρασκευὴ) ἐπιβάλλεται ἡ τέλεσή της καὶ ἀπὸ τὶς σχετικὲς Τυπικὲς Διατάξεις.

Ἡ ἱστορικὸς **Σωκράτης** (4ος αἰ.) μᾶς διασώζει ἀρχαία Παράδοση: *«Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τῇ Τετράδι καὶ τῇ λεγομένῃ Παρασκευῇ Γραφαὶ τε ἀναγινώσκονται, καὶ οἱ διδάσκαλοι ταύτας ἐρμηνεύουσι, πάντα τε τὰ τῆς συνάξεως γίνεται, δίχα τῆς τῶν μυστηρίων τελετῆς. Καὶ τοῦτόν ἐστιν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἔθος ἀρχαίων»*¹⁰.

* * *

Ἡ Προηγιασμένη Θ. Λειτουργία ὁργανώθηκε λειτουργικὰ σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν Ἀκολουθία τοῦ Ἑσπερινοῦ, στὸ τέλος τῆς ὁποίας παρατίθενται τὰ ἁγιασμένα σὲ προηγούμενη Θ. Λειτουργία Τίμια Δῶρα γιὰ νὰ μεταλάβουν ἐξ αὐτῶν οἱ πιστοί.

Γιατί ὁμως ἡ Προηγιασμένη νὰ συνδεθεῖ μὲ τὴν Ἀκολουθία τοῦ Ἑσπερινοῦ καὶ ὄχι τοῦ Ὁρθρου, ὥστε νὰ μποροῦν οἱ πιστοὶ νὰ κοινωνήσουν τὸ πρωῖ, ὅπως γίνεται μὲ τὶς Θ. Λειτουργίες τῆς Κυριακῆς καὶ τοῦ Σαββάτου;

Κατὰ τὸν αἰμὴνηστο Ἰω. Φουντούλη, προφανῶς τὰ Κυριακὰ λόγια, ὅτι *«οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος... ὅσον χρόνον ἔχουσιν τὸν νυμφίον μετ' αὐτῶν οὐ δύνανται νηστεύειν»* (Μαρκ. 2, 19) εἶχαν καθοριστικὴ ἐπίδραση στὸ σημεῖο αὐτό: μὲ τὴν Θ. Κοινωνία ὁ Νυμφίος συνδέεται μὲ τὴν ἀγαπῶσα αὐτὸν ψυχὴ καὶ ἔτσι οἱ *«υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος»* δὲν μποροῦν πλέον νὰ συνεχίζουσιν νὰ νηστεύουσιν.

Γι' αὐτὸ ἡ Θ. Λειτουργία τελεῖται τὸ πρωῖ τῆς Κυριακῆς καὶ τοῦ Σαββάτου, ἐνῶ τὶς καθημερινὲς ποῦ οἱ πιστοὶ πενθοῦν νηστεύοντας ὅλη τὴν ἡμέρα, κοινωνοῦν μετὰ τὴν ἐνάτη ὥρα καὶ τὸν Ἑσπερινὸ καὶ στὴ συνέχεια λαμβάνουν νησίσιμη τροφή (ξηροφαγία).

Ἀηλαδή, ἡ Θ. Κοινωνία στὴν Προηγιασμένη προσδιορίστηκε χρονικὰ βάσει τῆς νηστείας τῆς «ἐνάτης» καὶ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι τὸ ἐπιστέγασμα τῆς ὁλοήμερου ἄσιτίας, ἡ ὁποία καταλύεται μὲ τὴν ξηροφαγία.

Αὐτὸ ὑπονοεῖ ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος, λέγοντας «Ἰδοῦ, τὴν ἡμέραν ἄσιτοι διετελέσαμεν σήμε-

ρον ἄπασαν, καὶ τράπεζαν ἐν ἐσπέρα παραστησόμεθα οὐχ ὁμοίαν τῇ χθесινῇ τραπέζῃ, ἀλλ' ἐνηλλαγμένην καὶ σεμνοτέραν»¹¹.

Σὺν τῷ χρόνῳ, ὁμως, ἐπειδὴ οἱ πιστοὶ δὲν ἦταν σὲ θέση εἴτε νὰ παρακολουθήσουν τὴν Προηγιασμένη τὸ ἀπόγευμα ἢ νὰ παραμείνουν τελείως ἄσιτοι γιὰ νὰ κοινωνήσουν στὸ τέλος τοῦ Ἑσπερινοῦ, παρουσιάστηκε ἡ ἀνάγκη προσφυγῆς στὴν *ἐκκλησιαστικὴ οἰκονομία*.

Ἡ Ἐκκλησία ἐφαρμόζοντας τὴν *οἰκονομία* ἐπέτρεψε τὴν τέλεση τῆς Προηγιασμένης τὸ πρωῖ, πρακτικὴ ἢ ὅποια ἔχει πλέον καθιερωθεῖ¹².

Τὰ τελευταῖα χρόνια ὁμως παρατηρεῖται μία προσπάθεια ἐπιστροφῆς στὴν ἀρχαία πράξη τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὴν τέλεση τῆς Προηγιασμένης στὴν «ῶρα» τῆς, δηλ. τὸ ἀπόγευμα, κατὰ τὸν Ἑσπερινό.

Ἦ ὁμως, ἡ ἄμβλυνση τοῦ *ἀσκητικοῦ φρονήματος*, καὶ συνακόλουθα τῆς νηστείας, μὲ τὴν ἀπώλεια τῆς ξηροφαγίας τῆς «ἐνάτης», ὡς τοῦ κανόνος τῆς νηστείας τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, καὶ ἡ παράλληλη ἐπιστροφή στὴν ἀρχαία λειτουργικὴ πράξη, ἔθεσε τὸ ἐρώτημα: ποιά νηστεία πρέπει νὰ τηρήσει ὁποῖος θέλει νὰ κοινωνήσει σὲ ἀπογευματινὴ Προηγιασμένη;

Νομίζουμε, ὅτι σύμφωνα μὲ τὰ ἀνωτέρω ἢ ἀπάντηση εἶναι μία: **ὀλοήμερη ἀσιτία μέχρι τὴν Θ. Κοινωνία.** Ἡ Προηγιασμένη γεννήθηκε καὶ διαμορφώθηκε μέσα σὲ αὐτὸ τὸ πλαίσιο τῆς αὐστηρότητος τῆς νηστείας, καὶ δὲν εἶναι ἐπιτρεπτό νὰ ἀποκοπῆ ἀπὸ αὐτό.

Ἦ Ὁ Ἅγιος Συμεὼν Θεσσαλονίκης (15ος αἰ.) εἶναι σαφής: **«Ἡ προηγιασμένη Λειτουργία ἀνωθεν καὶ ἐκ τῶν διαδόχων τῶν Ἀποστόλων ἐστίν... καὶ ἀληθῶς τῶν Ἀποστόλων εἶναι ταύτην πιστεύομεν, ἐξ ἀρχῆς γεγεννημένην δι' αὐτὴν τὴν νηστείαν· ὥστε πενθεῖν καὶ μὴ εορτάζειν ἡμᾶς ἐν ταῖς τοῦ πένθους ἡμέραις... Καὶ περὶ μὲν τὴν ἐνάτην ῶραν ταύτην τελοῦμεν τὴν τελετὴν (τὴν Προηγιασμένην), ἀποσώζοντες τὸν ὄρον τῆς νηστείας, ἅπαξ πρὸς τὴν ἐσπέραν ἐσθίειν τετυπωμένου»¹³.**

* * *

Ἦ **Ἐπιπλέον**, σύμφωνα μὲ τὴν Κανονικὴ καὶ λοιπὴ Ἐκκλησιαστικὴ Παράδοση, ἡ νηστεία ποὺ ἔχει καθιερώσει ἡ Ἐκκλησία μας γιὰ τὴν συμμετοχὴ στὴν Θ. Εὐχαριστία εἶναι ἡ ἀφ' ἐσπέρας **τέλεια ἀποχὴ ἀπὸ ὀτιδήποτε βρώσιμο καὶ πόσιμο**¹⁴.

Ἡ Κανονικὴ Παράδοση ἐπ' αὐτοῦ εἶναι κατηγορηματικὴ:

1. Σύμφωνα μὲ τὸν **Καρθ-47** (κατὰ τὸ Πηδάλιο -50) τὰ «ἅγια» προσφέρονται ἀπὸ «νηστικῶν» ἀνθρώπων. **Μάλιστα** ὁ Κανόνας μνημονεὺει ἀπόφαση τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἡ ὅποια ὁμως δὲν ἔχει διασωθεῖ¹⁵.

2. Ἰδιαιτέρο ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ὁ **Καρθ-41** (κατὰ τὸ Πηδάλιο -48)¹⁶:

α. Στὰ «Ἅγια θυσιαστηρίου» μόνο «νηστικοὶ ἄνθρωποι» μποροῦν νὰ προσέλθουν.

β. Ἡ ἐξάιρεση ποὺ προβλέπει ὁ Κανόνας, σύμφωνα με τὴν ὁποία τὴν Μ. Πέμπτη «ἐν ἧ τὸ Κυριακὸν δεῖπνον ἐπιτελεῖται» μποροῦν νὰ προσέλθουν στὴν Θ. Κοινωνία καὶ μὴ νηστικοὶ δὲν ἰσχύει μετὰ τὴν ρητὴ τροποποίησή του ἀπὸ τὸν Στ-29.

Ἡ Στ' ἐν Τρούλω Οἰκουμενικὴ θεώρησε τὴν διάταξη αὐτὴ ὡς προσωρινὴ οἰκονομία τῶν Πατέρων τῆς Καρχηδόνας, καὶ τὴν ἀκυρώνει, σημειώνοντας ἐπὶ λέξει: «Μηδενὸς οὖν ἡμᾶς ἐνάγοντος καταλιπεῖν τὴν ἀκρίβειαν, ὀρίζομεν, ἀποστολικάϊς καὶ πατρικάϊς ἐπόμειοι παραδόσεσι, μὴ δεῖν ἐν Τεσσαρακοστῇ τῇ ὑστέρᾳ ἐβδομαδί τὴν Πέμπτην λύει, καὶ ὅλην τὴν Τεσσαρακοστὴν ἀτιμάζειν».

• Γιὰ τοὺς Πατέρες τῆς Στ' Οἰκουμενικῆς ἡ τήρηση τῆς εὐχαριστιακῆς νηστείας-ἀσιτίας θεμελιώνεται σὲ «ἀποστολικὰς καὶ πατρικὰς παραδόσεις», ἡ τυχὸν δὲ περιφρόνησή της, ἀκόμα καὶ τὴν Μ. Πέμπτη, ὀδηγεῖ σὲ «ἀτίμωση» ὅλης τῆς Τεσσαρακοστῆς!

γ. Ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ τελευταία φράση τοῦ Καρθ-41 (κατὰ τὸ Πηδάλιο -48): διασώζει τὴν ἀρχαία πράξη, σύμφωνα με τὴν ὁποία ἡ Ἐξόδιος Ἀκολουθία, ἐτελεῖτο στὰ πλαίσια τῆς Θ. Λειτουργίας.

Τί θα συνέβαινε ὅμως, ἂν ἔπρεπε νὰ τελεσθεῖ ἡ Ἐξόδιος τὸ ἀπόγευμα, ἐνῶ αὐτοὶ ποὺ θὰ ἱεουργοῦσαν εἶχαν ἤδη γευματίσει; Ἡ Ἐκκλησία, ἀσφαλῶς, ἀσκεῖ τὴν οἰκονομία.

• Προσοχὴ ὅμως! *Οχι πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς ἄρσεως τῆς πρὸ τῆς Θ. Κοινωνίας νηστείας (ἀσιτίας), ἀλλὰ με τὴν τέλεση μόνο τῆς Ἐξοδίου Ἀκολουθίας ἄνευ Θ. Λειτουργίας («μόναις εὐχαῖς ἐκτελεσθῆ»)!

Τόσο αὐστηρὴ καὶ ἀνελαστικὴ ἦταν ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία ὡς πρὸς τὸ ζήτημα ἀπόλυτης νηστείας (ἀσιτίας) πρὸ τῆς Θ. Κοινωνίας. Δὲν ἀσκοῦσε τὴν οἰκονομία γιὰ κατάλυση τῆς εὐχαριστιακῆς νηστείας οὔτε στὴν περίπτωση τῆς Ἐξοδίου Ἀκολουθίας!

Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ οἰκονομία ἐφαρμόζεται μόνο σὲ περίπτωσι ἐπικειμένου θανάτου, σύμφωνα με ρητὴ κανονικὴ διάταξη τοῦ Ἀγ. Νικηφόρου Ὁμολογητοῦ (9ος αἰ.) «Δεῖ μεταδιδόναι τῆς θείας Κοινωνίας τῷ ἀσθενούντι ἀποθανεῖν κινδυνεύοντι, καὶ μετὰ τὸ γεύσασθαι βρώσεως» (Κανὼν Θ')¹⁷, με τὴν ὁποία τροποποιεῖται ἡ σχετικὴ ἀπαγόρευση τοῦ Ἀγ. Αναστασίου τοῦ Σιναΐτου (7ος αἰ.)¹⁸.

* * *

Ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴν τήρηση τῆς πρὸ τῆς Θ. Κοινωνίας αὐστηρῆς νηστείας (ἀσιτίας) εἶναι ἐμφανῆς ἀπὸ τὸν ἀπόλυτο καὶ κατηγορηματικὸ τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖο ὁ Ἅγ. Ἰω. Χρυσόστομος ἀρνεῖται τὴν συκοφαντικὴν κατηγορίαν «*ὅτι τινὰς ἐκοινώνησε μετὰ τὸ φαγεῖν αὐτούς*».

Ἀναφέρει ὁ Ἅγιος: «*Πολλὰ κατ' ἑμοῦ ἐσκευάσαντο, καὶ λέγουσιν, ὅτι τινὰς ἐκοινώνησα μετὰ τὸ φαγεῖν αὐτούς. Καὶ εἰ μὲν τοῦτο ἐποίησα, ἐξαλειφθεὶ τὸ ὄνομά μου ἐκ τῆς βίβλου τῶν ἐπισκόπων, καὶ μὴ γραφεῖ ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ὅτι ἰδοὺ ἐὰν τοιοῦτον ἐγὼ ἐπραξα, καὶ ἀποβαλεῖ με Χριστὸς ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ*»¹⁹!

Ὁ ἱερός Αὐγουστίνος ἀποδίδει τὴν αὐστηρότητα τῆς εὐχαριστιακῆς νηστείας σὲ ἐντολὴ τοῦ Ἅγ. Πνεύματος²⁰, ἐνῶ ὁ ἱστορικὸς Σωκράτης (4ος αἰ.) χαρακτηρίζει «*οὐχ ὡς ἔθος χριστιανῶν*» τὴν τέλεση Θ. Εὐχαριστίας χωρὶς νὰ ἔχει προηγηθεῖ ὁλόημερη νηστεία²¹.

Ἔτσι, ὁ Ἅγ. Νικόδημος Ἁγιορείτης συγκεφαλαιώνοντας τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Παράδοση σημειώνει: «*Ὅθεν καὶ οἱ θέλοντες μεταλαβεῖν, ἕως πρὸ τοῦ μεσονυκτίου ἔχουν τὴν ἄδειαν νὰ πίνουν νερὸ καὶ μετὰ ταῦτα πρέπει νὰ μὴν βάλουν τίποτε εἰς τὸ στόμα, ἕως οὐ μεταλάβουν*»²².

Συμπερασματικά:

1. Ἡ Προηγιασμένη Θ. Λειτουργία εἶναι θαυμάσια εὐκαιρία γιὰ νὰ κατανοήσουν οἱ πιστοὶ μας, ὅτι ἡ Θ. Κοινωνία δὲν προσφέρεται ὡς βραβεῖο ἢ ἐπαθλο σὲ ὑποτιθέμενους νικητές, ἀλλὰ μόνο ὡς «*φάρμακο*» σὲ ὅσους προσπαθοῦν νὰ θεραπευθοῦν ἀπὸ τὶς ἀρρώστιες-πάθη, καὶ ὡς «*βιταμίνη*» σὲ ὅσους ἀγωνίζονται στὸν δύσκολο πνευματικὸ ἀγῶνα.

2. Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ μας Παράδοση μπορεῖ καὶ ἀξιοποιεῖ καὶ τὴν ἀκρίβεια καὶ τὴν οἰκονομία στὴν περίπτωση τῆς Προηγιασμένης, κρατώντας ὁμως τὴν οὐσία τῆς, πὺ εἶναι ὁ κατὰ δύναμιν πνευματικὸς ἀγῶνας γιὰ τὴν μετοχὴ μας στὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ:

• **γ**ιὰ ὅσους μποροῦν νὰ ἀγωνιστοῦν ἔντονα προσφέρει τὸ «*φάρμακο ἀθανασίας*» στὴν **κατὰ λειτουργικὴ ἀκρίβεια** τελούμενη (ἀπογευματινὴ) Προηγιασμένη. **Γ**ιὰ ὅσους δὲν μποροῦν νὰ ἀντέξουν «*τὸν καύσωνα τῆς ἡμέρας*» μὲ τὴν ἀπόλυτη ὁλόημερη ἀσιτία, προσφέρει τὸ ἴδιο «*φάρμακο ἀθανασίας*» στὴν **κατὰ λειτουργικὴ οἰκονομία** τελούμενη (πρωϊνὴ) Προηγιασμένη.

Καὶ στὶς δύο περιπτώσεις εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός. **Αὐ**τὸ θὰ πρέπει νὰ γίνῃ ἀπολύτως σαφὲς ἀπὸ τοὺς πιστοὺς μας.

Ἡ ἐπιμονὴ πιστοῦ νὰ κοινωνήσῃ σὲ ἀπογευματινὴ Προηγιασμένη ἐνῶ ἔχει πάρει τὸ πρωῒνό του καὶ ἡ ταυτόχρονη ἀναιτιολόγητη οὐσιαστικὰ ἄρνησή του νὰ κοινωνήσῃ τὸ πρωῒ πὸν προτείνει ὁ Πνευματικὸς, σύμφωνα μὲ τὴν Παράδοση τῶν Ἁγίων μας, καταδεικνύει σοβαρὸ πνευματικὸ πρόβλημα. **Τὸ** πρόβλημα θὰ ἐνταθεῖ ἂν ὁ Πνευματικὸς ἐνδώσῃ στὴν ἐπιμονὴ τοῦ πιστοῦ καὶ τοῦ παράσχει τὴν «εὐλογία»... **Ἔ**τσι ὑπάρχει ὁ κίνδυνος σιγά-σιγά αὐτὸς ὁ πιστὸς νὰ ἀξιολογεῖ ὡς μείζον ὄχι τὸ γεγονὸς τῆς παρουσίας τοῦ ἴδιου τοῦ Χριστοῦ στὴν Θ. Κοινωνία, ἀλλὰ τὸ «περιβάλλον», στὸ ὁποῖο ὁ Κύριος προσφέρεται. **Θ**ὰ περιφρονήσῃ ἔτσι ὁ πιστὸς μας τὸ πολῦτιμο Δῶρο καθ' ἑαυτὸ, ἐπιζητώντας πρωτίστως τὸ περιτύλιγμά Του...

Ἔτσι, μὲ τὴν ψευδαίσθησι, ὅτι ἐπιστρέφουμε δῆθεν στὴν Παράδοση, μετατρέπουμε τὴν *οἰκονομία* σέ... παραοικονομία μὲ οὐσιαστικὴ ἀλλοίωσι τῶν φρονήματος τῶν πιστῶν.

3. **Ἡ** ἐπιθυμία τῶν πιστῶν γιὰ μετοχὴ στὸ Ποτήριο τῆς Ζωῆς, ὅπως τὸ ζοῦσε ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία σὲ ἀπογευματινὴ Προηγιασμένη, εἶναι μοναδικὴ ποιμαντικὴ εὐκαιρία νὰ συνδυαστεῖ μὲ τὴν προσπάθεια ἐπιστροφῆς-μύησης στὸ *ἀσκητικὸ φρόνημα* τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας: ἡ *εὐχαριστιακὴ νηστεία*, πὸν *ἀσφαλῶς* δὲν σημαίνει *μόνο ἀσιτία*, ἀλλὰ καὶ *σιωπὴ*, *φυλακὴ τῶν αἰσθήσεων* καὶ *περισυλλογὴ τοῦ νοῦ ὅλη τὴν ἡμέρα*, ὡς ἀναμονὴ γιὰ τὴν μετοχὴ στὸ Ποτήριο τῆς Ζωῆς καὶ κατ' ἐπέκτασι συμμετοχῆς στὸν πνευματικὸ ἀγῶνα τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς.

4. **Ἐ**μεῖς ὡς λειτουργοί, συμεριζόμενοι τὴν δυσκολία τῆς *εὐχαριστιακῆς νηστείας*, ὀφείλουμε νὰ τηροῦμε ἐπακριβῶς τὴν λειτουργικὴ ἀκρίβεια, διευκολύνοντας τοὺς πιστοὺς μας: ἡ Προηγιασμένη νὰ τελεῖται ἀμέσως μετὰ τὴν «ἐνάτη», στὶς 3:00 μμ, καὶ ὄχι ἄργα τὸ ἀπόγευμα ἢ τὸ βράδυ, ὅποτε ἡ δυσκολία τῆς ἀσιτίας ἐξελισσεται πολὺ ἐντονα γιὰ τοὺς νηστεύοντες.

Συμπερασματικά, *«ἀποστολικαῖς καὶ πατρικαῖς ἐπόμενοι παραδόσεις» (Στ-29)*, δὲν μπορούμε παρὰ νὰ τηροῦμε μὲ σεβασμὸ τὴν Ἐκκλησιαστικὴ Παράδοσι στὸ ζήτημα τῆς *εὐχαριστιακῆς νηστείας* στὴν Θ. Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Δώρων, καλλιεργώντας στοὺς πιστοὺς μας τὸ *ἀσκητικὸ φρόνημα* τῆς Παραδόσεώς μας. **Μόνο** τότε θὰ ἔχουμε ἀληθῆ ἐπιστροφή στὴν Παράδοσι τῶν Ἁγίων μας. ◻

(*) Περιοδ. «Ἐφημέριος», τόμος 66/Ἰανουάριος-Φεβρουάριος 2017, σελ. 4-8. Τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Ἀναστασίου Κ. Γκοτσόπουλου. Πάτρα, 15.1.2017 • Ἐπιμέλ. ἡμετ.

1. Ἀναλυτικότερα: Ἰ. Φουντούλη, *Λειτουργία Προηγιασμένων Δώρων* [Κείμενα Λειτουργικῆς, 8], Θεσσαλονίκη 1978², Π. Σκαλτσῆ, «Ἀρχαῖκὰ στοιχεῖα στὴ Θεία Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Δώρων», στὸ *Λειτουργικὲς Μελέτες II*, ἐκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2006, σελ. 226-236.

2. **Λαοῦδ-52:** «Ὅτι οὐ δεῖ ἐν τῇ Τεσσαρακοστῇ γάμους ἢ γενέθλια ἐπιτελεῖν».

3. Ὁ Ἅγιος Συμεὼν Θεσσαλονίκης συνδέει τὸν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ θάνατο τοῦ Κυρίου κατὰ τὴν ἐνάτη ὥρα μὲ τὴν κατὰ τοῦ Ἀδὰμ ἐξενεχθεῖσα ἀπόφασις: «*Τέθνηκεν ὁ Σωτὴρ ἐν τῇ ἐνάτῃ ὥρᾳ, ὅτε καὶ ἐν τῷ δειλινῷ ὄφθεις αὐτὸς ἐν τῷ παραδείσῳ, κατὰ τοῦ Ἀδὰμ ἐξήνεγκε τὴν τοῦ θανάτου ἀπόφασιν ... καὶ νεκρὸς Ἀδὰμ γέγονεν*» (PG 155, 900B).

4. **Ἀποστ-69:** «*Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὑποδιάκονος, ἢ ἀναγνώστης, ἢ ψάλτης, τὴν ἁγίαν Τεσσαρακοστὴν τοῦ Πάσχα οὐ νηστεύει, ἢ Τετράδα, ἢ Παρασκευὴν, καθαιρεῖσθω, ἐκτὸς εἰ μὴ δι' ἀσθένειαν σωματικὴν ἐμποδίζοιτο· εἰ δὲ λαϊκὸς εἴη, ἀφορίζεσθω*».

Λαοῦδ-50: «Ὅτι οὐ δεῖ ἐν τῇ Τεσσαρακοστῇ τῇ ὑστέρᾳ ἐβδομάδι τὴν Πέμπτην λυεῖν, καὶ ὅλην τὴν Τεσσαρακοστὴν ἀτιμάζειν· ἀλλὰ δεῖ πᾶσαν τὴν Τεσσαρακοστὴν νηστεύειν ζήροφαγοῦντας».

5. **Λαοῦδ-49:** «Ὅτι οὐ δεῖ ἐν τῇ Τεσσαρακοστῇ ἄρτον προσφέρειν, εἰ μὴ ἐν Σαββάτῳ καὶ Κυριακῇ μόνον», βλ. σχόλια Ζωναρᾶ καὶ Βαλσαμώνος στὸν Στ-52, στὸ Γ. Ράλλη-Μ. Ποτλῆ, *Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν Κανόνων*, ἐκδ. Β. Ρηγόπουλου, Θεσσαλονίκη 2002, τ. Β', σελ. 427-428.

6. Ἡ βασικὴ αὐτὴ λειτουργικὴ ἀρχὴ συμπαρασύρει καὶ τὶς μνήμες τῶν ἑορταζομένων Ἀγίων, οἱ ὁποῖες δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τελοῦνται τὶς καθημερινὲς τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, σύμφωνα μὲ τὸν **Λαοῦδ-51** («Ὅτι οὐ δεῖ ἐν τῇ Τεσσαρακοστῇ Μαρτύρων γενέθλια ἐπιτελεῖν, ἀλλὰ τῶν ἁγίων Μαρτύρων μνήμας ποιεῖν ἐν τοῖς Σαββάτοις καὶ ταῖς Κυριακαῖς»).

Στὴν λειτουργικὴ αὐτὴ ἀρχὴ ὀφείλεται ἡ καθιέρωση τῆς Κυριακῆς τῆς Σταυροπροσκυνήσεως (ἑορτὴ ἀρχικὰ τῆς εὑρέσεως τοῦ Τ. Σταυροῦ ὑπὸ τῆς Ἀγ. Ἑλένης (6 Μαρτίου), τῶν Κυριακῶν πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τῆς Κλίμακος καὶ τῆς Ἀγ. Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας (Δ' καὶ Ε' Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν).

7. Μ. Βασιλείου, ἐπιστολὴ 93, πρὸς Καισαρίαν πατρικίαν: «*Καὶ τὸ κοινωνεῖν καθ' ἐκάστην ἡμέραν, καὶ μεταλαμβάνειν τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καλὸν καὶ ἐπωφελὲς ... ἡμεῖς μέντοιγε τέταρτον καθ' ἐκάστην ἐβδομάδα κοινωνοῦμεν, ἐν τῇ Κυριακῇ, ἐν τῇ Τετράδι, καὶ ἐν τῇ Παρασκευῇ, καὶ τῷ Σαββάτῳ, καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἡμέραις, ἐὰν ἡ μνήμη Ἁγίου τινὸς*» (PG 32, 484B).

8. Θεοδώρου Στουδίτου, Ἑρμηνεῖα τῆς Θ. Λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων, PG 99, 1687.

9. **Στ-52:** «*Ἐν πάσαις ταῖς τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς τῶν νηστειῶν ἡμέραις, παρεκτὸς Σαββάτου, καὶ Κυριακῆς, καὶ τῆς ἁγίας τοῦ Ἐδαγγελισμοῦ ἡμέρας, γινέσθω ἡ τῶν προηγιασμένων ἱερὰ λειτουργία*».

• Σύμφωνα δὲ μὲ τὸν Ἀγ. Συμεὼν Θεσσαλονίκης: «*Ἐπεὶ γὰρ ἀναγκαιοτάτῃ πρὸ παντὸς ἢ φρικτοτάτῃ καὶ ἱερὰ τελετῇ, καὶ τοῦ κόσμου παντὸς σωτήριον, οὐκ ἔδοξεν δίκαιον εἶναι καθόλου πεπαῦσθαι ταύτην, οὐδὲ κατ' αὐτὴν τὴν μεγάλην ὀνομαζομένην καὶ οὖσαν Τεσσαρακοστὴν. Διὸ καὶ ἐν αὐτῇ κατὰ Σάββατον μὲν οἱ Πατέρες διετηπόσαντο καὶ Κυριακῆν, τὴν ἱερὰν ἐπιτελεῖν ἡμᾶς θυσίαν, ἐκκληροῦντες τὸ τοῦ Κυρίου παράγγελμα... Ἐν ταῖς πέντε δὲ ἡμέραις λειτουργεῖν προηγιασμένα, καὶ οὐδ' ἐν ἄλλῃ τινὶ ἡμέρᾳ τὴν ἀναίμακτον καὶ ζωόθυτον θυσίαν τελείσθαι οὐ νενομοθετήκασι*» (PG 155, 904D).

10. Σωκράτους, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, βιβλ. Ε', κεφ. κβ', PG 67, 636AB.

11. Ἀγ. Ἰω. Χρυσοστόμου, εἰς Ἀδριάντας, λόγος δ', PG 49, 68A.
12. Ἰ. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικὰς ἀπορίας, τ. Β', ἐκδ. Ἀποστολικὴ Διακονία, 1994⁴, σελ. 120-124.
13. Ἀγ. Συμεὼν Θεσσαλονίκης, πρὸς τὸν Πενταπόλεως Γαβριήλ, ἀπάντησις νε', PG 155, 904AB.
14. Ἰ. Φουντούλη, *Λειτουργία Προηγιασμένων Δώρων* [Κείμενα Λειτουργικῆς, 8], Θεσσαλονίκη 1978², σελ. 6. Τοῦ ἰδίου, «Εὐχαριστιακὴ νηστεία», στὸ *Λειτουργικὰ Θέματα*, τ. Γ', Θεσσαλονίκη 1977, σελ. 78· Π. Σκαλτσῆ, ὁ.π., σελ. 230.
15. «Περὶ τῆς πίστεως γὰρ τοῦ ἐν Νίκαια τρακτάτου ἠκούσαμεν· ἀληθὲς ἐστὶ περὶ τῶν γινομένων μετὰ τὸ ἄριστον ἀγίων, ἵνα ἀπὸ νηστικῶν, ὡς ἐστὶν ἄξιον, προσφέρωνται, καὶ τότε ἐβεβαιώθη». • Βλ. σχόλια τῶν βυζαντινῶν κανονολόγων Ζωναρᾶ, Βαλσαμῶνος, Ἀριστηνοῦ, στὸ Γ. Ράλλη-Μ.Ποτλῆ, Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν Κανόνων, ἐκδ. Β. Ρηγόπουλου, Θεσσαλονίκη 2002, τ. Γ', σελ. 417-418.
16. **Καρθ-41** (κατὰ τὸ Πηδάλιο -48): «Ὡστε ἅγια θυσιαστηρίου, εἰ μὴ ἀπὸ νηστικῶν ἀνθρώπων, μὴ ἐπιτελεῖσθαι, ἐξηρημένης μᾶς ἐτησίας ἡμέρας, ἐν ἧ τὸ Κυριακὸν Δείπνον ἐπιτελεῖται. Ἐὰν δὲ τινων κατὰ τὸν δειλινὸν καιρὸν τελετησάντων εἴτε ἐπισκόπων, εἴτε τῶν λοιπῶν, παράθεσις γένηται, μόναις εὐχαῖς ἐκτελεσθῆ, ἐὰν οἱ ταύτην ποιοῦντες ἀριστήσαντες εὐρεθῶσι».
17. Σχετικὸς εἶναι καὶ ὁ **A-13**: «Περὶ δὲ τῶν ἐξοδεύοντων, ὁ παλαιὸς καὶ κανονικὸς νόμος φυλαχθήσεται καὶ νῦν, ὥστε, εἰ τις ἐξοδεύοι, τοῦ τελευταίου καὶ ἀναγκαιοτάτου ἐφοδίου μὴ ἀποστερεῖσθαι».
18. «Περὶ δὲ τῶν νεκρῶν, εἰ ἔξεστι τοῦ βίου τοῦτον ἐξερχόμενον κοινωνεῖν; καὶ εἰ μὲν εὐρέθη νῆσις, κοινωνίας ἀξιούσθω. εἰ δὲ μήγε, εἰσθήτω ἀκοινωνήτος», Ἀγ. Ἀναστασίου Σιναΐτου, στὸ J.B.Pitra, *Juris Ecclesiastici Graecorum Historia et Monumenta II*, Romae, 1868, σελ. 278.
19. Ἀγ. Ἰω. Χρυσοστόμου, Πρὸς Κυριακὸν Ἐπίσκοπον ἐν ἐξορίᾳ ὄντα καὶ αὐτόν, PG 52, 683.
20. S. Augustini Episcopi, Epistula 54, VI, 8, PL 33, 203.
21. Σωκράτους, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, βιβλ. Ε', κεφ. κβ', PG 67, 636AB.
22. Πηδάλιον, ἐκδ. Β. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1991, σελ. 245.